

Szilágyi Zsolt

Majer Zsuzsa – Teleki Krisztina: *A Cam tánc hagyományának felélesztése Mongóliában. Reviving the Cam Dance Tradition in Mongolia*. Hagyományos Mongol Műveltség II. Sorozatszerkesztő: Birtalan Ágnes. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Belső-ázsiai Tanszék, Budapest 2014. DVD. ISBN: 9789632845128

Majer Zsuzsa és Teleki Krisztina a mongol Cam táncot bemutató, magyarul és angolul is olvasható, kétnyelvű műve az Eötvös Loránd Tudományegyetem Belső-ázsiai Tanszéke hagyományos mongol műveltséget bemutató DVD sorozatának második részeként jelent meg Birtalan Ágnes előszavával és szerkesztésében. A szerzők a Belső-ázsiai (2014 óta Mongol és Belső-ázsiai) Tanszéken szereztek diplomáikat és 2001 óta foglalkoznak a mongol kolostorok történetével, szertartásgyakorlatával. PhD disszertációjukat mindketten a tibeti eredetű mongol buddhizmus témájának szentelték. Majer Zsuzsa Mai mongol kolostorok szertartásgyakorlatának összehasonlító elemzése, Teleki Krisztina A régi mongol kolostorfőváros szentélyeinek története címmel védte meg tudományos fokozatát 2009-ben.

A Cam (tib. 'chams) tánc a mongol buddhizmus egyik legösszetettebb rítusa, Tibetből került át Mongóliába a 17. században, s később minden nagyobb kolostor éves szertartása lett. A mongol kolostorfővárosban, Urgában (a mai Ulánbátor) 1811-től rendezték meg a táncot 108 szereplő részvételével, ám e hagyomány 1937-ben, a mongol kolostorok lerombolásakor megszakadt. Az 1990-es rendszer-váltás a szabad vallásgyakorlást is magával hozta, s a még élő, idős szerzetesek felélesztették a kolostori tánc gyakorlatát.

Majer Zsuzsa és Teleki Krisztina az elmúlt több mint egy évtizedben rendszeresen végzett terepmunkát és archívumi kutatást a mongol vidéken és a főváros kolostoraiban, gyűjteményeiben is. Más témáik mellett közösen és külön-külön is tanulmányozták az egykori és a mai tánc egyes jellemzőit. Jelen munkájuk első sorban az urgai Cam hagyományát (halha Xüree Cam) 2002-ben felélesztett Jüün xüree Daščoilin kolostor táncát ismerteti, melyet a szerzők 2004-ben dokumentáltak először, s melynek részletes leírása Majer Zsuzsa disszertációjának is része. Az e-booknak is tekinthető DVD kiadvány rendkívül részletes betekintést nyújt témájába. A Cam mongóliai történetének, fajtáinak bemutatását a mai ulánbátori tánc részletes leírása követi.

A rekonstruált szertartás szakrális szerepe napjainkban is meghatározó a mongol buddhista hívek életében. A rítusban a buddhizmus haragvó istenségei, kíséretük és egyéb, olykor komikus szereplők is részt vesznek, hogy táncukkal a buddhizmus, a kolostorok, a szerzetesek és a hívők külső ellenségeit, belső akadályait megsemmisítsék, megbékítsék. A szertartást megtekintő közönség személyesen találkozik e hatalmas istenségekkel, mely által eddigi vétkeiktől megtisztulnak, s közelebb jutnak a megvilágosodáshoz.

Mint az itt tárgyalt műből kiderül, a mongol Cam egyes részei eltérnek a tibeti szertartástól. A Halál urának (Erlig kán) szentelt táncot a tibeti sárgasüveges kolostorok hagyománya alapján Mongóliában sajátos elemekkel egészítették ki, néhány szereplő, bizonyos mozdulatok csak a mongol kolostorokra jellemzőek. A táncot többhónapos felkészülési időszak előzi meg, mely során a résztvevő szerzetesek fizikai tréning mellett mentálisan, meditatív úton is felkészülnek az egyes istenségek megjelenítésére. A tánc előadása a súlyos maszkoknak és csontdíszekkel ékes kosztümöknek köszönhetően önmagában is nehéz feladat, melyet a tantrikus áldozatok tesznek még összetettebbé. A mű részletezi a tánc napjának eseményeit, az egyes szereplők szerepét, a szertartások során recitált szövegeket, bemutatott áldozatokat és egyéb jellemzőket.

A kiadvány kiegészítésként tárgyalja a vidéki Amarbayasgalant és Daščoinxorlin kolostorokban szintén felélesztett, a fővárosi változattól eltérő táncok hasonlóságait, különbségeit, melyek elsősorban az eltérő kolostori hagyományokból eredeztethetőek.

Bár a tudományos világ a könyvet tekinti elsődleges publikálási lehetőségnek, napjainkban a multimédiás kiadványok egyre nagyobb jelentőséget kapnak ezen a területen is. Jelen DVD szerkesztése alapján megfelel a kiadványok jellegének, azonban a formátum nyújtotta lehetőségek kihasználásával jóval többet is nyújt, mint egy hagyományos kötet. A leírásokon kívül gazdag kép- (kb. 450 db), videó- (98 db) és hanganyag (8 db) szemlélteti a táncot, melyek között külön értékes az ulánbátori és az Amarbayasgalant kolostor háromórás táncát bemutató, egy-egy órára összevágott videó. A gyűjtemény előnye, hogy 2013-ig követi nyomon a Cam szertartás változását, fejlődését, s a szerzők felvételein kívül az ELTE Belső-ázsiai Tanszék diákjainak, kutatóinak fotói is kiegészítik az amúgy is színes, részletes képanyagot.

Hasznos lett volna a modern felvételek mellett a régi urgai táncot megörökítő 19. század végi, 20. század eleji, elsősorban külföldi utazók által készített fotók összegyűjtése, illetve közlése is, melyre valószínűleg a képekhez kötődő tulajdonjog okozta nehézségek miatt nem került sor. A DVD szerkezete miatt nem tartalmazza lábjegyzetszerűen a hivatkozásokat, de az egyes szócikkek végén és a tartalomjegyzékben megtaláljuk a témával kapcsolatos könyveket, archívumi, könyvtári forrásokat. A technikai szerkesztő, Rákos Attila munkáját dicséri mind a borító, mind a DVD könnyen kezelhető szerkezetének elkészítése. Az anyag megjelenését az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok (OTKA) és a Tan Kapuja Buddhista Alapítvány támogatta. A DVD szöveganyaga pdf formátumban a Magyar Tudományos Akadémia digitális repozitóriumában is megtekinthető, ám a kép- és videoanyag miatt érdemes a DVD-t magát tanulmányozni.

Jelen publikáció mind magyar, mind angol nyelven az egyik első kiadvány a mongol buddhizmus egyik legfontosabb szertartásáról, mely alapul szolgálhat más tibeti buddhista kultúrához tartozó kolostori táncokkal és egyéb maszkos táncokkal, misztériumjátékokkal való összehasonlításhoz is. A mongol kolostori rendszer dokumentációja, nyomon követése rendkívül fontos, hisz 2015. augusztus 9-én sor került az ulánbátori Gandan kolostor táncára, melynek új maszkjainak, ruháinak, hagyományának kutatása a szerzők vagy egyéb érdeklődők kutatásának következő célpontja lehet.